

תחילת לימוד התלמוד - קיץ תשפ"ב

בסיועתא דשמויא

גמרא

דפי הקדמה

לתחילת לימוד הגמרא
ולפרק אלו מציאות

שם: _____

נתה ד' הרב קרמר

הקדמה להתחלת לימוד הגמרא

משנה = בדורו של רבי יהודה הנשיא שנקרא "רבינו הקדוש" ובקיצור "רבי" שהיה גדול בדורו בתורה ובחכמה, וכן היה עשיר גדול מאוד ונתקיים בו "תורה וגדולה במקום אחד", כשראה שלומדי התורה מתמעטים והולכים, והגזירות על ישראל מתחדשים חדשים לבקרים, חשש שמא תשכח תורה שבעל פה מישראל ולכן החליט עם גדולי ישראל שאפילו שיש איסור לכתוב תורה שבע"פ [רק תורה שבכתב - תורה נבאים וכתובים (תנ"ך) מותר לכתוב] בכל זאת בגלל המצב שעם ישראל נמצא, צריכים לכתוב את התורה שבע"פ, הם נסמכו על הפסוק בתהלים "עת לעשות לה' הפרו תורתך" כלומר, יש "עת" זמן שאפשר "הפרו תורתך" לעבור על איסור כתיבת תורה שבע"פ, בשביל "לעשות לה'" לשמור על התורה שבע"פ שלא ישכחנה.

ולכן אסף רבי יהודה הנשיא את התלמידי חכמים שבארץ ישראל שהם נקראים **"תנאים"** וכל אחד ישב ומסר מה שקיבל מרבו, ואחרי בירור וליבון כל הדברים ערך רבינו הקדוש הכל בספר מרוכז, וזה המשנה שעתה בידינו. המשנה מחולקת לששה סדרים: זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות.

ברייתא = הם חידושי דינים שחידשו תנאים הנ"ל ורבי יהודה הנשיא לא הכניסם לתוך המשנה היות שנמצאו הרבה ברייתות משובשות, מפני שהשומעים הוסיפו סברות מעצמם. הלכו רבי חייא ורבי הושעיא ודקדקו וכתבו חלק מהברייתות. ומהברייתות שסודרו על ידי רבי חייא ורבי הושעיא מקשין מהם בבית המדרש.

תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי = לאחר חתימת המשנה ע"י רבי יהודה הנשיא נסתיימה תקופת התנאים [שהיא תקופה של כ - 200 שנה] והחלה תקופת **האמוראים**. האמוראים פירשו את המשניות, חקרו את טעמיהן, ישבו סתירות, בירורו מקור של כל דין במשנה.

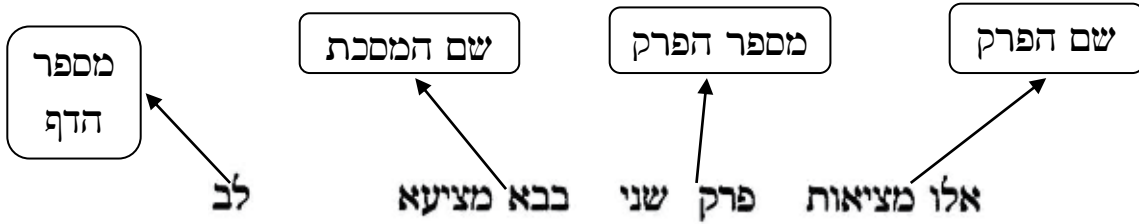
אמורא אינו חולק על תנא, [חוץ מכמה מראשוני האמוראים שהיו תלמידיו של רבי יהודה הנשיא].

האמוראים פעלו בשני מקומות בבבל ובארץ ישראל. בבבל בישיבות סורא, נהרדעא ופומבדוּתא. ובארץ ישראל בציפורי, טבריה וקסריה. קשר רצוף היה בין האמוראים שבבבל ולאילו שבארץ ישראל ע"י חכמים שנסעו מארץ ישראל לבבל ולהפך.

חכמי ארץ ישראל כתבו את ה"תלמוד ירושלמי" וחכמי בבל כתבו את ה"תלמוד בבלי". אבל גורל חכמי ארץ ישראל היה קשה יותר מחכמי בבל, בארץ ישראל שלטה מלכות רומי והיא דיכאה את היהודים. לעמת זאת בבל היתה מחוץ לגבולות רומי, בבל נשלטה ע"י הפרסאים שהיו נוחים ליהודים, ולכן, ה"בבלי" מקיף יותר מ"הירושלמי" ובירושלמי כלול מעט מדברי אמוראי בבל ועריכתו חטופה, לעמת הבבלי שכולל הרבה מתורת אמוראי ארץ ישראל ונערך עריכה מדוקדקת בתנאים טובים. לכן כשנחלקים הבבלי והירושלמי נפסק הלכה כמו הבבלי.

[הארמית של הבבלי והירושלמי אינו אותו ארמית, שכל אחד נכתב כמו הארמית שדוברה במקומו].
האמוראים - רב אשי יחד עם תלמידו רבינא, ליקטו וערכו את התלמוד בבלי.

צורת דף הגמרא ומפרשיה

אלו מציאות פרק שני בבא מציעא לב

אלמנה מוכרת שלל צב"ד. וא"ת כמה מסוס חינא או מסוס שלל המכוס צב"ד כדמפרש בגלגלית ריחנת (כתיבתה דף נ"ג וס"ג) ויל' וס"ל כיון דאלמנה מוכרת לעיני דלינה שלל שלל צב"ד מסוס חינא הי' שותף יטול את שלל צב"ד אע"ג דליכא טעם דחינא: **בית דין סדיועות.**

תרי מגו תלתא. שנים מן השלטה יטולו ויעשו למר שלטה הייט: **אם יש עם צב"ד.** וקחם צב"ד שלטה אלמא איך כח להפקיר ממון זה אלל זה כשהות משלטה: גילוי מילתא. שידש שהוקפי כשהי: אלמנה. הכוזבת מנסקי יתמיים מוכרת לחזונות: שלל צב"ד.

תורה א"ד

וא"ת והלאמרינן ההם (דף נ"ג וס"ג) אלמנה ששמה לעמיה לא שפחה ולא כלס דלמרינן לה מאן עס לך הלא ממרה עיפ צב"ד סדיועות ויל' כיון שלקחה לעמיה גרלה לעולם שמעכתת מנסקי יתמיים צב"ד אע"פ שיש צב"ד סדיועות כיון דליכא מוסחין אכל כשמוכרת לאהרם איך גרלה שמעכתת משלטה שהרי לא עכבה כלס וא"ת ותימ' דאלמנה מוכרת לאהרם שלל צב"ד וצב"ד יטולו למכב איפי' לעמיה מלמרינן ההם דחיל מאן עס לך שמעט דצב"ד יטולו למס וקאמר נמי ההם הנהו גברא דלפקידו צב"ד כההו דחמי אל שמה ונפשיה בת זוזי לטוק קיסקור כי' אתה לקמייה דרבי חיל מאן עס לך שמעט דצב"ד יטול למס וקאמן צפוק המפקיד (דף נ"ג וס"ג) הנהו המפקיד פירות אלל חגיזו וברקטי כי' עושה למס תקנה ומוכר צב"ד וכשהו מוכר מוכרין לאהרם ואיך מוכר לעמיה כיולא ט גבאי לזקב שרטינן לאהרם ואיך פורטינן לעמיה דלפיט צב"ד מוכרין לאהרם ואיך מוכרין לעמיה וכלל צב"ד איך מוכרין אפיט לאהרם וליכא למימר הו' דלמר ומוכרין לאהרם צב"ד הייט ברשות צב"ד אכל אי' ידעי צב"ד השומא יטול למכב לעמיה דצב"ד ושלמי חוקי על ההו מעשה דרבי יוחנן חקוקאס דמייטי פיק דפסחים (דף י"ג וס"ג) חיל לך ומוכרם צב"ד אלמא אע"פ שנתן ט רשות הי' לך למוכרם צב"ד ויל' דמוכרת שלל צב"ד מסוס חינא *וגבי כההו דיהמי נמי דיכול למכב לעמיה צב"ד מלינן למימר דהייט דוקא צב"ד עבד דמסוס חבד לא מהדרנן שכדא איך דגבי יתמי צב"ד עלמס הס מפקידן ולכך יטול למכב לעמיה על פיהם אכל פקדון של אהרם איפי' יטול למכב לעמיה על פי צב"ד: **כבד את ה' ממוק.** הו' דנקט קרא דצב"ד קבלה ולא נקט קרא דהי' אמו ואצ"ו חירלו וכתיב את ה' אלהיך מירא מסוס דמסא לך לאפי' קרא דצב"ד:

תרי מגו תלתא ואי נמי תרי מהרי דפלגת באפי בי תלתא א"ל מנא לך הא א"ל דתנן אם יש שם צב"ד מתנה בפניהם אין שם צב"ד בפני מי יתנה שלו קודם א"ל מי דמי התיב רמפיק ממונא מהאי ומותיב לדאי בעינן כ"ד אבל הבא (ה) רידיה שקלי גילוי מילתא בעלמא הוא בתרי מגי ליה תדע דתנן *אלמנה מוכרת שלא בפני צב"ד אמר ליה אביי ולא מי אתמר עלה אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"ג אלמנה אינה צריכה צב"ד של מופתין: **אבל צריכה בית דין של הדיועות: מתנאי.** ימצאה ברפת אין חייב בה ברה"ד חייב בה יואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה יואם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו יפרק ומען פרק ומען אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב שנאמר *עובד העובד יהלך וישב לו **אמר הואיל ועלך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו יאם היה זקן או חולה חייב מצוה מן התורה לפרוק אבל לא למעון ר"ש אומר אף למעון רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו אין זקוק לו שנאמר **תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו:** גמ' אמר רבא רפת שאמרו אינה מתנה ואינה משמרת אינה מתנה מוקדתי אינו חייב בה ואינה משמרת מוציא צב"ד למיתני אינו חייב בה דאי מלקא דעתך משמרת השתא משכח לה אבראי מעיל לה לגואי משכח לה מגואי מבעיא אלא שבע מנה אינה משמרת שמע מניה: **מצאה ברפת אינו חייב:** א"ר יצחק *והוא שעומרת תוך לתחום מכלל דברשות הרבים ואפילו בתוך התחום נמי חייב איכא רמחני לה אסיפא ברה"ד חייב בה אמר רבי יצחק והוא שעומרת חוץ לתחום מכלל דברפת אפילו עומרת חוץ לתחום נמי אינו חייב בה: בבית הקברות לא יטמא לה: *ת"ר מעין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר *איש אביו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' (כ) כולכם חייבין כבבדתי מעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לא הכי הוה אמינא צייתא ליה ואמאי האי עשה והאי לא העשה ועשה *ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה תעשה איצטרך ס"ד אמינא הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו ישל שנאמר כאן *כבוד אב אבך ואת אמר ונאמר *כבודו להלן *כבוד את ה' מהונך הלכך לצייט ליה קמ"ל דלא לשמע ליה: מצוה מן התורה לפרוק אבל לא למעון: מאי אבל לא למעון אילימא אבל לא למעון כלל מאי שנא פריקה דכתיב עובד העובד נמי הכתיב *הקם תקום עמו אלא ימצוה מן התורה לפרוק בתנאם ולא למעון בתנאם אלא בשכר ר"ש אומר אף למעון בתנאם תינא להא דת"ר פריקה בתנאם מעינה בשכר ר"ש אומר זו וזו בתנאם מאי מעיניהו דרבנן ראי ס"ד כ"ר"ש לכתוב רחמנא מעינה ולא בעי פריקה ואנא אמינא ומה מעינה דלית בה צען בעלי חיים וליכא חסרון כים חייב פריקה דאיה בה צען בעלי חיים וחסרון כים לא כל שכן אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לומר לך פריקה בתנאם מעינה בשכר רבי שמעון מאי מעמא משום דלא מסיימי קראי ורבנן אמאי לא מסיימי קראי הכא כתיב רובץ תחת משאו דתם כתיב נופלין בדרך דרמו אינהו ומעונייהו כאורחא משמע ורבי שמעון נופלין בדרך אינהו ומעונייהו עלוייהו משמע אבד רבא מדברי**

גמרא

פירוש רש"י

משנה

פירוש תוספות

גמרא

לפניך לשונות של משנה וברייתא:

משנה: מתניתין, תנן.

ברייתא: תניא, תנו רבנן, תנא, תנאה, תני, מתניתך, תניתוה, מתניתא.

צבע לפי ההוראות:

לשון של משנה - בצהוב.

לשון של ברייתא - בירוק.

תניא	תנו רבנן	מתניתין	תנאה	תני
תנא	מתניתך	תנן	מתניתא	תניתוה

במקרים רבים המשנה מחולקת למספר חלקים

החלק הראשון יקרא **רישא**

החלק השני יקרא **מציעתא**

החלק השלישי יקרא **סיפא**

הקדמה לפרק "אלו מציאות"

מדוע נקראת המסכת "בבא מציעא"?

מסכת בבא מציעא קרויה כך, לפי ששלוש המסכתות הראשונות בסדר "נזיקין", בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא, - כולם מסכת אחת הן המחולקת לשלושה חלקים או שערים ["בבא" פירושו בארמית שער, חלק, פתח] "בבא קמא" - השער הראשון, "בבא מציעא" - השער האמצעי, "בבא בתרא" - השער האחרון.

מה נלמד בפרק "אלו מציאות"?

בפרק זה נדון בדיני מצוות "השבת אבידה", נאמר בתורה (דברים כב א - ג) **"לא תראה את שור אוזיך או את שיו נדוזים והתעלמת מהם השב תשיבם לאוזיך: ואם לא קרוב אוזיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אוזיך אתו והשבתו לו: וכן תעשה לזמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אוזיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם"**.

בפרשה זו אנו מוצאים שתי מצוות, האחת **עשה** של **"השב תשיבם"** לדאוג שהאבידה תחזור לבעליה. לפיכך, עלו להכריז עליה במקום ובזמן שמצויים שם רבים, שעל ידי זה תגיע ההכרזה גם לבעל האבידה, והשניה מצות **לא תעשה** כמו שכתוב **"לא תוכל להתעלם"** שבו מחייבת התורה את האדם כשרואה לפניו אבידה, לטפל באבידה.

בנוסף לכך עליו לברר שמי שתובע ממנו את האבידה הוא אכן בעליה. לפיכך, עליו לחקור אותו אם יודע את סימניו של החפץ, כמו שכתוב **"עד דרוש אחיך"** עד שתדרוש ותחקור אם אין רמאי הוא.

איזה סוגי אבידה אינו חייב להשיב?

אין חיוב להשיב אבידה אם כבר נתייאשו הבעלים ממנה. לפיכך, אם נודע למוצא שלפני שמצא את החפץ נתייאשו הבעלים יכול לזכות בה לעצמו.

ונלמד מכאן שהמוצא אבידה שאין בה סימן יכול המוצא לזכות בה לעצמו, שמכיוון שאין בה סימן, יודעים הבעלים שלא יוכלו לתבוע את האבידה מהמוצא, ומתייאשים ממנה מיד.

יאוש פירושו סילוק בעלותם מהחפץ, ומאותו רגע נהיה החפץ הפקר - חפץ שאין לו בעלים, וכל הקודם זוכה.

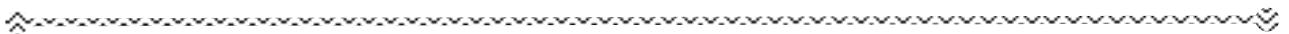
כמו"כ יאוש מועיל גם באבידה שיש בה סימן, אבל בדרך כלל אין הבעלים מתייאשים מאבידה כזו, מכיוון שמסתבר להם שיוכלו לתת את סמניה ולקבלה בחזרה מהמוצא.

בבא? קמא? מציעא? בתרא?

באר את פירוש המילים:

בבא _____ מציעא _____

קמא _____ בתרא _____

לפניך מושגים ופירושים

מתח קו בין המושג לפירוש:

- אבידה
- חפץ שבעליו אינם יודעים היכן הוא.
- השבה
- חפץ שאין לו בעלים.
- הכרזה
- שינוי בולט בחפץ.
- יאוש
- החזרת החפץ לבעליו.
- הפקר
- להודיע לרבים על המציאה.
- להתעלם
- מאבד תקוה לקבל את החפץ. (סילוק בעלות).
- סימן
- לעשות עצמו כמי שאינו רואה את האבידה.

וכיון שקרא אדם תורה... ושנה הגמרא
ושנה הפלפול לשמה,
מיד רוח הקודש שורה עליו,
שנאמר (שמואל ב כג) "רוח ה' דבר בי ומלתו
על לשוני".

(תנא דבי אליהו)